

ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС, СІМЕЙНЕ, ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО І ПРОЦЕС.
ТРУДОВЕ ПРАВО. ЗЕМЕЛЬНЕ ПРАВО. МІЖНАРОДНЕ ПРИВАТНЕ ПРАВО

УДК 330.322.5:347.778

DOI: <https://doi.org/10.33098/3083-726X.2025.1.32.95-105>

**ІННОВАЦІЙНЕ ІНВЕСТУВАННЯ В УМОВАХ ВІЙНИ:
ПРАВОВІ НАПРЯМИ ПІДТРИМКИ⁴⁷**

Дерев'янко Богдан*, Ніколенко Людмила**

**провідний науковий співробітник відділу господарсько-правових досліджень проблем економічної безпеки Державної установи «Інститут економіко-правових досліджень імені В.К. Мамутова НАН України», д.ю.н., професор, м. Київ, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7408-8285>*

***провідний науковий співробітник відділу господарсько-правових досліджень проблем економічної безпеки Державної установи «Інститут економіко-правових досліджень імені В.К. Мамутова НАН України», д.ю.н., професор (м. Київ, Україна) ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3437-6968>*

Запропонувати правові напрями підтримки інноваційного інвестування у ВПК та інші галузі і сфери економіки України із застосуванням досвіду ЄС, історико-культурної та економічної парадигми. Методика передбачає застосування комплексу класичних і спеціально-юридичних методів наукового пізнання. Досягти мети дослідження дозволило застосування методів наукового пізнання, зокрема: аналітико-синтетичного, порівняльно-правового, історико-правового, методу порівняння та інших. Вказано на переваги інноваційного інвестування у порівнянні із класичним у вигляді швидкого отримання переваг на ринку озброєнь і в економіці загалом. Наведено історичні приклади. Показано, що завдяки історико-культурним традиціям українські дослідники уже сьогодні досягли значного прогресу у проектуванні новітніх абсолютно унікальних видів і технологій озброєнь, що дозволяють на рівних боротися із набагато чисельнішим ворогом. Досвід держав-членів ЄС дозволив виявити перспективи тісного зв'язку між наукою, освітою, фінансуванням і виробництвом. Особливо ефективною така співпраця може проявитися у межах об'єднань суб'єктів великого бізнесу. Запропоновано утворення таких об'єднань, зокрема в організаційно-правовій формі консорціумів, особливо за участі суб'єктів бізнесу з держав-партнерів України. Використано висновки з досліджень нобелівських лауреатів з економіки 2025 року (зокрема Ф. Агіона), за якими стимулююча роль держави має бути пропорційною інноваційній діяльності компанії. Зроблено висновок про потребу включення до законодавства України норм про стимулювання інноваційної діяльності із врахуванням acquis ЄС. Наукова новизна полягає у пропозиції ув'язати розміри державних преференцій дослідникам та виробникам інноваційної продукції із ступенем інноваційності певного продукту, роботи, послуги, діяльності, технології, процесу тощо на основі відповідності критеріям. До розробки таких критеріїв та визначення ступеня відповідності їм певних учасників інноваційної діяльності мають бути долучені кінцеві користувачі результатами інноваційної діяльності, у першу чергу із ЗСУ та ВПК. Вказано на потребу подальшого аналізу acquis ЄС та реалізації його положень у напрямку утворення єдиного цифрового ринку ЄС, визначення місця України у ньому, захисту законних прав усіх учасників цифрової економіки та ін. Практична

⁴⁷ Статтю підготовлено у межах виконання наукового дослідження «Комплексне наукове дослідження інвестиційно-інноваційної детермінанти сталого економічного розвитку України».

значимість полягає у можливості нормотворчої реалізації зроблених пропозицій на користь розвитку інноваційного інвестування в умовах війни.

Ключові слова: інноваційна діяльність, інвестиційна діяльність, НДДКР, ЗСУ, ВПК, Європейський Союз, *acquis* ЄС, державно-приватне партнерство, цифровізація, «цифровий порядок денний Європи», суб'єкти великого бізнесу, сталі зростання, інноваційне інвестування.

© Дерев'янка Б., Ніколаєнко Л., 2025

Дерев'янка Б., Ніколаєнко Л. Інноваційне інвестування в умовах війни: правові напрями підтримки. *Art of Justice*. Редакційно-видавничий відділ Університету Короля Данила, 2025. Вип. 1 (32). С. 95-105. DOI: <https://doi.org/10.33098/3083-726X.2025.1.32.95-105>

Постановка проблеми

Посткапіталістична глобалізована економіка окремих держав і світу загалом вибудувала схему, в якій залежність від міждержавної та міжкорпоративної кооперації ще більша і глибша, ніж у класичній капіталістичній економіці. Кожна держава перманентно потребує внутрішніх та зовнішніх інвестицій. Без цього не буде розвитку, а згодом не стане і самої держави. Світова історія має чимало прикладів.

Згідно із частиною першою статті 1 «Інвестиції» Закону України «Про інвестиційну діяльність» інвестиціями є всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті якої створюється прибуток (дохід) та/або досягається соціальний та екологічний ефект⁴⁸. Україна в умовах ведення оборонної війни проти злочинної російської федерації потребує значних інвестицій. Особливо необхідними вони є для забезпечення сфери оборони та фінансування військово-промислового комплексу (далі – ВПК), розмінування звільнених територій, відновлення та підтримання у доброму стані інфраструктури (особливо транспортної, видобувної, переробної, житлово-комунальної та ін.). При цьому відновлення та зростання виробництва має перевищувати втрати від руйнувань після російських злочинних атак. Досягти цього, на нашу думку, можливо за рахунок реалізації у різних галузях та сферах діяльності держави перспективних інноваційних проектів, які є більш економічними, екологічними, ергономічними, людинезалежними, потребують менше різноманітної сировини та енергії, а ефект дають більший за звичайний. Це мають бути інноваційні технології у поєднанні з інноваційними виробництвами на основі науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт (далі – НДДКР). Інвестиції у такі роботи можуть вважатися інноваційними або просто інноваціями. Класично потрібно вважати, що інноваційна діяльність є частиною інвестиційної діяльності. Проте це є найбільш новітня і найбільш прогресивна частина інвестиційної діяльності. Інноваціями вважаються не просто вкладені кошти у вигляді інвестицій, а новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентноздатні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери (Дерев'янка Б.В., 2012, с. 17). Сьогодні Україна потребує фінансування інноваційних робіток, а також фінансування виробництв, які ці розробки реалізовуватимуть. В умовах оборонної війни Україна значну частину своїх фінансових і матеріальних потреб забезпечує із іноземних інвестицій від держав-партнерок, яких нараховується кілька десятків. Майнові інвестиції надходять у вигляді одиниць зброї, боєприпасів, електрообладнання, автомобілів, механізмів, виробничих систем, сировини,

⁴⁸ Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18 вересня 1991 року № 1560. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 47. Ст. 646.

медикаментів, продуктів харчування тощо. Вони використовуються збройними силами України (далі – ЗСУ), ВПК, галузями економіки та населенням. Аналогічно на фінансування схожих потреб використовуються фінансові інвестиції від держав-партнерок. Раніше нами вказувалося, що «завдяки інвестиціям (внутрішнім та іноземним) держава може виплачувати заробітну плату, стипендії, пенсії, виконувати соціальні зобов'язання, забезпечувати функціонування комунікацій, виготовляти і купувати зброю та боєприпаси і таким чином стримувати агресора від спустошення та захоплення нових територій. А завдяки інноваціям, у разі їх появи, держава зможе назавжди подолати проблему виплат зарплат, пенсій, стипендій і соціальних платежів та/або зможе швидко накопичити великі фінансові ресурси і подолати переважну більшість проблем, зокрема і військових та/або зможе швидко переломити ситуацію на фронті і відновити свою територіальну цілісність та ін.» (Деревянко Б.В., 2025, с. 73-74). Іноземні інвестиції в інноваційну діяльність або просто інновації найчастіше використовуються на оплату праці українських інженерів, які продукують ідеї новітніх видів озброєнь, генерування енергії, захисту населення та інфраструктури, а також на практичну реалізацію цих ідей. Покращити реалізацію українських інновацій можливо за рахунок застосування методів та способів, схожих із тими, що застосовуються або плануються до застосування у державах-членах ЄС на основі певних майбутніх програмних проєктів, умовно названих «Новим інноваційним порядком денним Європи», «Цифровим порядком денним Європи» та ін.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Дослідженню різних аспектів правового забезпечення інноваційної діяльності у різних галузях економіки, сферах людської діяльності були предметом дослідження значної кількості українських юристів, управлінців, економістів. Зокрема, аспектам впливу глобалізаційних процесів на інноваційний потенціал ВПК на прикладі Західного регіону України було присвячено роботу далеко довоєнного 2006 року (Захарчук Є.В., 2006). Інноваційну політику держави з позицій господарського права досліджувала Ю.Є. Атаманова (2008). Правове забезпечення інноваційних технологій у сфері фармації було предметом дослідження В.М. Пашкова (2011) та А.В. Останіної (2019), а у сфері охорони здоров'я – В.В. Шевчук (2017). Різноманітні аспекти правового забезпечення інвестиційної та інноваційної діяльності коментувалися у навчальних посібниках О.М. Вінник (2009), Б.В. Деревянко (2012), А.В. Смітюха (2013), І.Б. Чичкало-Кондрацької (2018) та ін. Управлінню інфраструктурним забезпеченням інноваційного розвитку економіки було присвячено монографію з відповідною назвою (Князевич А.О., 2018). Застосуванню інноваційних рішень у сфері освіти присвятили роботи Б.В. Деревянко (2011), М.В. Лисенко (2013) та інші дослідники. Інноваційні договори з юридичної точки зору досліджували О.Є. Кухарев (2023), П.С. Матвеев (2014), а С.В. Холявка запропонувала класифікацію договорів інноваційного характеру за критерієм їх юридичної спрямованості на договори про створення інновацій (договори про проведення НДДКР та технологічних робіт, договори про створення інноваційного продукту та інші), договори про трансфер інновацій (ліцензійні договори та інші) та договори про спільну інноваційну діяльність (Холявка С.В., 2023, с. 23). Т.В. Ярема дослідив окремі елементи регіональної інноваційної системи ЄС (Ярема Т.В., 2022). Різноманітні дослідження правових засад інноваційної діяльності в Україні проводилися названими та іншими українськими дослідниками. Проте сьогоднішня геополітична та економічна ситуація, в якій опинилася Україна, вимагає проведення нових досліджень,

покликаних сприяти підвищенню інноваційної складової в економіці і подоланню проблем із забезпеченням ЗСУ, розвитком ВПК, розмінуванням територій, захистом інфраструктури та ін.

Метою статті є пропозиція правових напрямів підтримки інноваційного інвестування у ВПК та інші галузі і сфери економіки України із застосуванням досвіду ЄС, історико-культурної та економічної парадигми.

Виклад основного матеріалу дослідження

Під час найбільших відомих війн в історії людства (Першої та Другої світових війн) відбулися одні із наймасштабніших революційних змін як у сфері ВПК, так і в інших сферах і галузях економіки. Очевидно, що кризові стани кожної людини та країни в цілому, викликані негараздами війни, підсвідомо вмикають спосіб генерування ідей під назвою «мозковий штурм», за якого генерування значної кількості ідей відбувається у максимально короткий проміжок часу. Участь держави у війні спонукає її суспільство до інноваційного розвитку і прогресу. Держава, яка відчуває та об'єктивно оцінює відставання від ворога за екстенсивними показниками – кількості особового складу та різних видів озброєнь, активізується у напрямку напрацювання інноваційних ідей. Якщо держава цього не зробить, то програє у протистоянні із чисельно більшим ворогом, нехай навіть із гіршим забезпеченням. На підтвердження можна навести кілька прикладів з часів Другої світової війни, під час якої інноваціями у військовій сфері вирізнялися основні її учасники – нацистська Німеччина, Японія, Велика Британія та США. Значно у меншій мірі інноваційні рішення військового і загальноекономічного напрямку мали місце в інших країнах. Отже, велика кількість інноваційних досягнень фашистської Німеччини виявилася меншою за кількість і якість впроваджень інновацій США в об'єкти підводної та надводної «морської війни». Німецькі інноваційні досягнення у засобах зв'язку, медіа і комунікацій виявилися недостатніми у порівнянні із британськими та американськими відповідниками. Так само інноваційних досягнень фашистської Німеччини в озброєнні, обмундируванні і забезпеченні виявилось недостатньо, щоб компенсувати відставання в екстенсивній складовій (особливо у кількості особового складу) від СРСР. Інноваційних досягнень імператорської Японії у застосуванні новітньої хімічної та біологічної зброї виявилось недостатньо у порівнянні із екстенсивною перевагою Китаю у живій силі та інноваціями США у створенні атомної зброї. Зважаючи на наведені приклади, Україні для перемоги у російсько-українській війні та відновлення територіальної цілісності у міжнародно визнаних кордонах потрібно згенерувати та швидко реалізувати інноваційні проєкти, що дозволять переважити відставання у кількісних показниках особового складу, певних видів озброєнь та боєприпасів. І потужності для інноваційного прориву та відриву від екстенсивно орієнтованого виробництва ворога Україна має. Стосовно росіян існує народна приказка «без царя у голові», яка застосовується по відношенню до пустої і нерозумної людини. Але глибше тлумачення вказує на наявність у росіянина покірності, очікування на чужий наказ «зверху» і відсутність власної волі та ініціативи. Стосовно українців існує народна приказка «два українці – три гетьмани», яка вказує на готовність українця брати владу і свою долю у власні руки, а отже – на готовність до різноманітних експериментів і перетворень на краще, не чекаючи якихось гараздів «зверху». Українські військові та цивільні інженери і винахідники винайшли для світу багато досягнень та благ цивілізації. Навіть першість у винаході колеса, одомашненні більшості диких тварин, використанні

гончарного кола, будівництві багатотисячних поселень усе частіше дослідники віддають культурі трипілля-кукутені, геолокованій переважно на території, яка зараз належить Україні.

Сьогодні завдяки уже наявному класичному інвестуванню та інноваційному інвестуванню з боку партнерів України вітчизняним інженерам вдалося отримати певну технологічну перевагу над ворогом. У першу чергу вона знайшла прояв у технологіях розвідувальних і штурмових безпілотних літальних апаратів (далі – БПЛА). Через це державі майже вдалося досягти паритету у війні. Серед усіх окупованих з 24 лютого 2022 року до сьогодні українських територій переважну більшість ворог окупував саме у перші години і дні нападу, тобто внаслідок раптовості, несподіваності і підступності своєї навали.

Україна гуманніше за ворога ставиться до своїх людських ресурсів, а також має певний дефіцит в окремих засобах артилерії та боєприпасів до них, має меншу кількість бронетехніки, морських і повітряних суден. Через це вітчизняним військовим інженерам довелося відшукати швидко асиметричну інноваційну відповідь – БПЛА. При цьому ворожі інженери і механіки з часом отримують зразки української і зарубіжної техніки і копіюють її. Тому процес генерування інновацій є перманентним, який можна характеризувати забутим від 1980-х років терміном «гонка озброєнь». Різниця із ХХ століттям полягає не у кількісній перевазі, а в якісній перевазі зброї, її ефективності. При цьому інноваційні дослідження українських інженерів пов'язані не лише із власними розробками зброї та способами її застосування, а і з модернізацією зброї союзників. Саме практичне застосування дозволяє надати об'єктивну характеристику певній продукції, зокрема визначити її сильні і слабкі сторони. А можливостей перевірити ефективність своєї зброї більшість держав-партнерок України не мала декілька десятиліть. Зараз Україна на практиці у прямому сенсі слів «у бойових умовах» тестує зброю, боєприпаси і технології держав-союзниць. І такий симбіоз виглядає перспективним.

В Україні пошуком інноваційних рішень в економіці часто займаються суб'єкти великого бізнесу, що є загальносвітовою традицією. Наші попередні дослідження показують, що великі об'єднання промислової та наукової потужності із банківським капіталом дозволяють створювати великі транснаціональні корпорації (далі – ТНК), інноваційна продукція яких завойовує ринки, а самі ТНК і країни їх знаходження і знаходження їх головних (керуючих) компаній, зокрема США, контролюють світові ринки і визначають напрямки світового економічного розвитку (Грудницька С.М., Деревянко Б.В., 2004, с. 6). Т.В. Ярема вказує, що у ЄС найчастіше ТНК є власниками провідних і високоефективних технологічних платформ, успішно формують ключові мережеві вузли і структурують інноваційно-виробничий та інформаційно-комунікативний процеси (Ярема Т.В., 2022, с. 153). Особливістю воєнного часу стало те, що часто генеруванням інноваційних ідей в Україні займаються суб'єкти господарювання, яких можна віднести до суб'єктів малого та середнього бізнесу. Часто такі суб'єкти виготовляють кінцеву продукцію, зокрема ті самі БПЛА для певних підрозділів ЗСУ. Для революційної зміни поточної ситуації на полі бою, в галузях економіки, інфраструктурі, соціальній сфері тощо виробництво інноваційної продукції має бути поставлено у промислових масштабах. А тут свою роль має відігравати держава, яка має стати рушієм державно-приватного партнерства. Видається, що на першому етапі держава може виступати замовником за договором на виконання науково-дослідних робіт. Предметом цього договору О.Є. Кухарев визначає наукову діяльність – інтелектуальну творчість, спрямовану на одержання і використання нових знань, що

втілюється у фундаментальні чи прикладні наукові дослідження; а враховуючи, що цей договір опосередковує венчурне інвестування інноваційної діяльності, то його сторони – замовник та виконавець, мають ще й правовий статус інвестора та реципієнта інвестицій відповідно (Кухарев О.Є., 2023, с.172). По суті, держава як інвестор сплачуватиме виконавцю (реципієнту) вартість виконання ним науково-дослідних робіт, виступаючи спонсором, підтримуючи винахідника. У таких випадках інноваційні рішення можуть генеруватися «знизу», тобто від індивідуальних винахідників чи суб'єктів малого або середнього бізнесу. А вже на наступному етапі винайдені ідеї, ноу-хау, технічні зразки можуть бути запущені у промислове виробництво у кількох локаціях одного чи більше суб'єктів господарювання, які найчастіше належатимуть до суб'єктів великого бізнесу. Можливою і бажаною тут може виступати міжнародна кооперація у межах об'єднання суб'єктів великого бізнесу. На нашу думку, цікавим варіантом для такої співпраці у сфері ВПК могло б виступити утворення міжнародного консорціуму. Позитивом цієї форми об'єднань суб'єктів господарювання є наявність у складі об'єднання банку, який міг би взяти на себе питання фінансового взаємозв'язку між державою та науковими і виробничими учасниками консорціуму. Крім цього банк міг би виступити співфінансистом, а за складних чи несприятливих умов – кредитором інноваційних проєктів консорціуму.

Загалом наведеним вище чином через участь держави з утворенням консорціумів чи інших об'єднань суб'єктів господарювання або визначенням виконавцем наявного великого суб'єкта господарювання (об'єднання) із науковими та промисловими підрозділами можна реалізовувати інноваційні проєкти не лише у сфері ВПК, а й в інших сферах економіки. З цього приводу вважаємо за доцільне навести окремі погляди на реалізацію інновацій трьох нобелівських лауреатів 2025 року: Джоела Мокіра (Joel Mokyr), Філіппа Агіона (Philippe Aghion) та Пітера Ховітта (Peter Howitt) через те, що темою премії було визначено технологічний прогрес, інновації та стале економічне зростання (Длігач А., 2025). Основними результатами досліджень Джоела Мокіра було доведення того, що: - інновації існували задовго до індустріальної революції, проте не спричиняли сталого зростання; - трансформація суспільного ставлення до знань, науки, інновацій – це фундаментальний, а не другорядний чинник переходу до модерної економіки; - інтеграція науки, технологій і практики (Useful knowledge + mechanical competence + інституційна підтримка) породжують стале зростання; - послідовність інновацій потребує обов'язкового наукового обґрунтування; - інновації можуть бути пригнічені через політичні сили, страх невдач або культурний опір; - стале зростання породжується поєднанням Useful knowledge (корисних знань), mechanical competence (механічних компетенцій) та інституційної підтримки (Длігач А., 2025). Ці висновки Джоела Мокіра у повній мірі вкладаються в українську практику інноваційної діяльності. Тому їх треба вивчати і враховувати економістам, юристам та управлінцям у своїй законотворчій та господарській діяльності з генерування та реалізації інновацій.

Філіпп Агіон вказав на наявність діалектичного зв'язку між інноваціями та рентними надприбутками для інвестицій. Інноватори їх тимчасово отримують, але у випадку їх надмірного зростання ці надприбутки знижуються (Длігач А., 2025). На нашу думку, такий зв'язок повністю нагадує взаємозв'язок між сукупним рівнем податкових ставок у державі та загальним доходом держави від оподаткування, що наочно зображується кривою Лаффера. Також Ф. Агіон вказує на негативний вплив на інвестиційну привабливість надмірної конкуренції (Длігач А., 2025). А це, у свою чергу,

вказує на необхідність проведення інноваційних досліджень перманентно. Важливими висновками Ф. Агіона є вказівка на стимулюючу роль держави, яка має бути пропорційною інноваційній діяльності компанії; а також виявлення зворотно-пропорційного зв'язку між зростанням доходів і попитом на матеріаломісткі товари (послуги, якість), а отже орієнтованість на екологічно збалансоване зростання (Длігач А., 2025). Пітер Ховітг доповнює модель ендогенного зростання Ф. Агіона акцентом на конкуренцію як рушій інновацій. А разом їхні праці показують, що політична влада може стимулювати «творчу руйнацію» в таких країнах, як Україна, через прозорі антимонопольні правила та інвестиції в освіту і загалом у розвиток людського капіталу (Длігач А., 2025).

Отже, дослідження нобелівських лауреатів з економіки 2025 року вказують на обов'язкову перманентність інноваційної діяльності, можливі переваги інноваторів у вигляді додаткової ренти, екологічної та ресурсоекономної спрямованості, обов'язковість державної участі та державної підтримки інноваційної діяльності, пропорційної ефективності інноваційних пропозицій. У науковій літературі серед заходів державної підтримки інноваційної діяльності пропонуються: надання податкових канікул, впровадження ініціатив, що сприяють усуненню проблем ліквідності (наприклад, переконування банків продовжувати кредитувати бізнес, надання урядових гарантій під кредити або прямі кредити малому бізнесу, кредитних гарантій для експорту); спрощення і прискорення адміністративних процедур; реалізація програм працевлаштування, які дозволяють малому й середньому бізнесу уникати тимчасових звільнень; спрямування державних закупівель до малих та новостворених підприємств із забезпеченням оперативної оплати рахунків (Гріщенко А.В., 2024). Завдяки вжиттю до суб'єктів інноваційної діяльності названих та інших заходів підтримки може пришвидшитися як поява нових технологій, так і їх промислове застосування. Класично вважається, що інноваційні процеси починаються у галузях науки, а завершуються прогресивними змінами у сфері виробництва (Деревянко Б.В., 2012, с. 14).

На нашу думку, враховуючи положення підписаної 27 червня 2014 року Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони⁴⁹, застосування заходів підтримки інноваційного інвестування в Україні повинно враховувати релевантні положення *acquis* ЄС та перспективи його розвитку.

У ЄС інноваційна діяльність переважно спрямовується у бік застосування екологічно безпечних технологій і передбачає тісний зв'язок між наукою, освітою, фінансуванням і виробництвом. На основі Рамкової програми Horizon Europe 2021–2027 років у політику стратегії ЄС вписується так звана концепція «розумної спеціалізації», пріоритетною ініціативою якої є розумне, стійке зростання, спрямоване на стимулювання «економіки знань», за допомогою інновацій, освіти і цифрового розвитку (Ярема Т.В., 2022, с. 151). Загалом сучасне розуміння інноваційної діяльності у ЄС є синонімом цифровізації економіки та суспільного життя. Зараз у ЄС триває робота із реалізації так званого «Цифрового порядку денного для Європи» і розробки так званого «Нового інноваційного порядку денного Європи».

Метою «розумної спеціалізації» Т.В. Ярема визначає диверсифікованість структури регіональної економіки за рахунок як освоєння нових профільних інноваційних напрямків, а також співробітництва місцевих органів влади, науки, бізнесу та

⁴⁹ Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Закон України від 16 вересня 2014 року № 1678-VII. Відомості Верховної Ради України. 2014. № 40. Ст. 2021. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011/conv#Text

громадянського суспільства за принципом «знизу нагору»⁵⁰ (Ярема Т.В., 2022, с. 151). Тобто у ЄС знаходить підтримку реалізація державно-приватного партнерства, коли державу представляють уряди, міністерства або місцеві органи виконавчої влади чи органи місцевого самоврядування окремих держав-членів ЄС. Законодавством України така співпраця не заборонена, а тому має активніше реалізовуватися. Виходячи із європейського досвіду, слід рекомендувати Комітету Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій, а також Міністерству цифрової трансформації України і Раді з розвитку інновацій, які у законодавчій та виконавчій владі відповідно опікуються підтримкою інноваційної діяльності, визначити і закріпити на нормативному рівні кількісні і якісні критерії для інноваційних проектів, пропорційно яким надаватиметься державне фінансування, пільгове кредитування, державні гарантії тощо. Крім цього, вважаємо, що в умовах війни до розробки критеріїв та надання оцінки критеріям інноваційних рішень для ЗСУ та ВПК у кожному конкретному випадку мають залучатися їхні фахівці.

Висновки

Проведене дослідження вказує на ефективність інноваційного інвестування у порівнянні із звичайним. Саме завдяки державному, приватному, іноземному стимулюванню українська прикладна наука демонструє вагомі результати у сфері розробки моделей надсучасних БПЛА (зокрема і надводних та підводних), реактивної артилерії, засобів протиповітряної оборони, засобів особистого захисту військовослужбовців, стрілецької зброї, військової оптики та ін. Забезпечити швидке промислове виробництво інноваційної продукції можливо на основі державно-приватного партнерства. У державах-членах ЄС багато років практикується тісний зв'язок між наукою, освітою, фінансуванням і виробництвом. При цьому нобелівськими лауреатами з економіки 2025 року (зокрема Ф. Агіоном) вказано, що стимулююча роль держави має бути пропорційною інноваційній діяльності компанії. Підвищує ефективність впровадження інноваційних технологій у промислове виробництво участь в інноваційній діяльності суб'єктів великого бізнесу. Ефективним є утворення міжнародного консорціуму, спрямованого на генерування і промислове виробництво інноваційної продукції. Українські суб'єкти господарювання кооперуються із великими зарубіжними компаніями - виробниками зброї із Великої Британії, ФРН, США, Туреччини, країн Балтії, Скандинавії та ін. Та для подальшого імпульсу для активізації процесів появи нових інноваційних винаходів і промислової реалізації наявних треба приділяти увагу законодавству України про стимулювання інноваційної та і взагалі господарської діяльності, а також законодавству інших держав, особливо acquis ЄС. Потрібне вироблення кількісних та якісних критеріїв інноваційності певного продукту, роботи, послуги, діяльності, технології, процесу тощо, пропорційно яким надаватимуться державні та інші преференції дослідникам та виробникам. І до розробки критеріїв та визначення ступеня відповідності їм діяльності певних учасників інноваційної діяльності мають бути долучені кінцеві користувачі продуктами від такої діяльності, у першу чергу із ЗСУ та ВПК.

А перспективи подальших наукових розвідок мають перебувати у площині аналізу acquis ЄС та реалізації його положень у напрямку утворення єдиного цифрового

⁵⁰ European Commission Delivering what we promised and preparing for the future. *Commission Work Programme*. 2019. URL: https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/cwp_2019_en.pdf

ринку ЄС, визначення місця України у ньому, уточнення компетенції Комітету Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій і Міністерства цифрової трансформації України, Ради з розвитку інновацій, захисту законних прав усіх учасників цифрової економіки та ін.

Список використаних джерел

1. Деревянко Б.В. Правове регулювання інвестиційної та інноваційної діяльності: навч. посібник; МВС України, Донецький юридичний інститут. Донецьк: Видавничий дім «Кальміус», 2012. 204 с.
2. Деревянко Б.В. Правове забезпечення інноваційної діяльності як прогресивної форми інвестування в умовах війни. *Модернізація законодавства України в період воєнних викликів: проблематика та перспективи: збірник тез міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 28 жовтня 2025)*. За заг. ред. к.ю.н., доцента, завідувача кафедри права Загрішевої Н.В. Київ: ВНЗ «Київський університет ринкових відносин», 2025. С. 5–8.
3. Захарчук Є.В. Деякі аспекти впливу глобалізаційних процесів на інноваційний потенціал оборонно-промислового комплексу Західного регіону України (за матеріалами підприємств Львівщини). *Регіональна економіка*. 2006. № 4. С. 271–275.
4. Атаманова Ю.Є. Господарсько-правове забезпечення інноваційної політики держави: монографія. Х.: Вид-во: ФІНН, 2008. 424 с.
5. Пашков В.М. Господарсько-правова характеристика інноваційного промислового виробництва лікарських засобів. *Український медичний часопис*. 2011. № 6 (86). С. 49–51.
6. Останіна А.В. Правова характеристика національної інноваційної системи на фармацевтичному ринку. *Правовий часопис Донбасу*. 2019. № 3 (68). С. 80–86.
7. Шевчук В.В. Удосконалення державного регулювання інноваційного розвитку системи охорони здоров'я України: дис. ... канд. наук з держ. управ. Миколаїв, 2017. 219 с.
8. Вінник О.М. Інвестиційне право: навч. посіб. Київ: Правова Єдність, 2009. 616 с.
9. Смітюх А.В. Правові основи інвестиційної діяльності: навч. посібник для студ. вузів / А.В. Смітюх; ОНУ ім. І.І. Мечникова. Київ: Істина, 2013. 418 с.
10. Чичкало-Кондрацька І.Б. Міжнародна інноваційна діяльність: навч. посібник. І.Б. Чичкало-Кондрацька, А.А. Буряк. Полтава: ПолтНТУ імені Юрія Кондратюка, 2018. 95 с.
11. Князевич А.О. Управління інфраструктурним забезпеченням інноваційного розвитку економіки: монографія. Рівне: Волинські обереги, 2018. 362 с.
12. Деревянко Б.В. Виготовлення інноваційного продукту як надання додаткових послуг у сфері освіти. *Університетські наукові записки*. 2011. № 2 (38). С. 177–182. URL: <https://repository.ndippp.gov.ua/handle/765432198/323>
13. Лисенко М.В. Інноваційна парадигма вищої освіти України за умов переходу до інформаційного суспільства: автореф. дис. ... канд. філос. наук. Київ, 2013. 19 с.
14. Кухарев О.Є. Договір на виконання науково-дослідних робіт як форма закріплення прав та обов'язків учасників венчурного інвестування інноваційної діяльності. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 11. С. 170–173. URL: http://www.lsej.org.ua/11_2023/37.pdf
15. Матвеев П.С. Інвестиційний договір як складова інноваційної діяльності на сучасному етапі розвитку України. *Наше право*. 2014. № 10. С. 129–132.
16. Холявка С.В. Цивільно-правові договори у сфері інноваційної діяльності: дис. ... докт. філос.: 081. Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2023. 185 с.
17. Ярема Т.В. Регіональна інноваційна система ЄС. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2022. Вип. 42. С. 150–154. DOI: <https://doi.org/10.32782/2413-9971/2022-42-26>
18. Грудницька С.М., Деревянко Б.В. Економіко-правові питання формування та діяльності промислово-фінансових груп (історичний аспект). *Підприємництво, господарство і право*. 2004. № 6. С. 3–7. URL: <https://repository.ndippp.gov.ua/handle/765432198/283>
19. Длігач А. Нобелівська премія з економіки – тріумф інновацій і культури зростання. *Дзеркало тижня. ЗН,UA*. 19 жовтня 2025. URL: <https://zn.ua/ukr/macroeconomics/nobelivska-premija-z-ekonomiki-triumf-innovatsij-i-kulturi-zrostanja.html>

20.Гріщенко А.В. Дослідження зарубіжного досвіду активізації інноваційної діяльності підприємства. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. 69. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-69-101>

References

- 1.Derevianko, B.V. (2012). *Pravove rehuliuвання investytsiinoi ta innovatsiinoi diialnosti: navch. posibnyk* [Legal regulation of investment and innovation activities: a textbook]; MVS Ukrainy, Donetskyy yurydychnyy instytut. Donetsk: Vydavnychiy dim «Kalmius» [in Ukrainian].
2. Derevianko, B.V. (2025). *Pravove zabezpechennia innovatsiinoi diialnosti yak prohresyvnoi formy investuvannia v umovakh viiny. Modernizatsiia zakonodavstva Ukrainy v period voiennykh vyklykiv: problematyka ta perspektyvy: zbirnyk tez mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii (Kyiv, 28 zhovtnia 2025)*. [Legal support for innovative activity as a progressive form of investment in wartime conditions. *Modernization of Ukrainian legislation during the period of military challenges: issues and prospects: collection of abstracts of the international scientific and practical conference (Kyiv, October 28, 2025)*]. Za zah. red. k.i.u.n., dotsenta, zaviduvacha kafedry prava Zahrishevoi N.V. Kyiv: VNZ «Kyivskyy universytet rynkovykh vidnosyn», 5–8 [in Ukrainian].
3. Zakharchuk, Ye.V. (2006). *Deiaki aspekty vplyvu hlobalizatsiinykh protsesiv na innovatsiinyi potentsial oboronno-promyslovoho kompleksu Zakhidnoho rehionu Ukrainy (za materialamy pidpriemstv Lvivshchyny)* [Some aspects of the impact of globalization processes on the innovative potential of the defense-industrial complex of the Western region of Ukraine (based on materials from enterprises of the Lviv region). *Rehionalna ekonomika*, 4, 271–275 [in Ukrainian].
4. Atamanova, Yu.Ie. (2008). *Hospodarsko-pravove zabezpechennia innovatsiinoi polityky derzhavy: monohrafiia*. [Economic and legal support for the state's innovation policy: monograph]. Kh.: Vyd-vo: FINN [in Ukrainian].
5. Pashkov, V.M. (2011). *Hospodarsko-pravova kharakterystyka innovatsiinoho promyslovoho vyrobnytstva likarskykh zasobiv* [Economic and legal characteristics of innovative industrial production of medicines. *Ukrainskyi medychnyi chasopys*, 6 (86), 49–51 [in Ukrainian].
6. Ostanina, A.V. (2019). *Pravova kharakterystyka natsionalnoi innovatsiinoi systemy na farmatsevychnomu rynku* [Legal characteristics of the national innovation system in the pharmaceutical market. *Pravovyi chasopys Donbasu*, 3 (68), 80–86 [in Ukrainian].
7. Shevchuk, V.V. (2017). *Udoskonalennia derzhavnoho rehuliuвання innovatsiinoho rozvytku systemy okhorony zdorovia Ukrainy* [Improving state regulation of innovative development of the healthcare system of Ukraine]: dys. ... kand. nauk z derzh. uprav. Mykolaiv [in Ukrainian].
8. Vinnyk, O.M. (2009). *Investytsiine pravo: navch. posib. [Investment law: a textbook]*. Kyiv: Pravova Yednist [in Ukrainian].
9. Smitiukh, A.V. (2013). *Pravovi osnovy investytsiinoi diialnosti: navch. posibnyk dlia stud. vuziv* [Legal foundations of investment activities: a textbook for university students]. Kyiv: Istyna [in Ukrainian].
10. Chychkalo-Kondratska, I.B. (2018). *Mizhnarodna innovatsiina diialnist: navch. posibnyk*. [International innovation activity: a textbook]. Poltava: PolNTU imeni Yurii Kondratiuka. [in Ukrainian].
11. Kniazevych, A.O. (2018). *Upravlinnia infrastrukturym zabezpechenniam innovatsiinoho rozvytku ekonomiky: monohrafiia*. [Management of infrastructure support for innovative economic development: monograph]. Rivne: Volynski oberehy [in Ukrainian].
12. Derevianko, B.V. (2011). *Vyhotovlennia innovatsiinoho produktu yak nadannia dodatkovykh posluh u sferi osvity* [Production of Innovative Product as Granting of Additional Services in the Field of Education. *Universytetski naukovyi zapysky*, 2 (38), 177–182. URL: <https://repository.ndipp.gov.ua/handle/765432198/323> (in Ukrainian).
13. Lysenko, M.V. (2013). *Innovatsiina paradyhma vyshchoi osvity Ukrainy za umov perekhodu do informatsiinoho suspilstva* [Innovative paradigm of higher education in Ukraine in the context of transition to an information society]: avtoref. dys. ... kand. filos. nauk. Kyiv. [in Ukrainian].
14. Kukhariev, O.Ie. (2023). *Dohovir na vykonannia naukovo-doslidnykh robit yak forma zakriplennia prav ta oboviazkiv uchasnykiv venchurnoho investuvannia innovatsiinoi diialnosti* [Contract for performing research works as a form of consolidating the rights and obligations of venture investment

participants into innovation activity]. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal*, 11, 170–173. URL: http://www.lsej.org.ua/11_2023/37.pdf [in Ukrainian].

15. Matveiev, P.S. (2014). Investytsiyni dohovir yak skladova innovatsiinoi diialnosti na suchasnomu etapi rozvytku Ukrainy [Investment contract as a component of innovative activity at the current stage of development of Ukraine]. *Nashe pravo*, 10, 129–132 [in Ukrainian].

16. Kholyavka, S.V. (2023). Civil law contracts in the field of innovative activity. – Qualifying scientific work on manuscript rights. Dissertation for the degree of Doctor of Philosophy in specialty (branch of knowledge – 08 ‘Law’) 081 Law. – Ivan Franko Lviv National University; Lviv. [in Ukrainian].

17. Iarema, T.V. (2022). Rehionalna innovatsiina systema YeS. [EU regional innovation system]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriya: Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo*, 42, 150–154. DOI: <https://doi.org/10.32782/2413-9971/2022-42-26> [in Ukrainian].

18. Hrudnytska, S.M., Derevianko, B.V. (2004). Ekonomiko-pravovi pytannia formuvannia ta diialnosti promyslovo-finansovykh hrup (istorychnyi aspekt). [Economic and legal issues of formation and activity of industrial-financial groups (historical aspect)]. *Pidpriumnytstvo, hospodarstvo i pravo*, 6, 3–7. URL: <https://repository.ndippp.gov.ua/handle/765432198/283> [in Ukrainian].

19. Dliach, A. (2025). Nobelivska premiiia z ekonomiky – triumf innovatsii i kultury zrostannia. [The Nobel Prize in Economics is a triumph of innovation and a culture of growth]. *Dzerkalo tyzhnia. ZN, UA*, 19 zhovtnia 2025. URL: <https://zn.ua/ukr/macroeconomics/nobelivska-premija-z-ekonomiki-triumf-innovatsij-i-kulturi-zrostanja.html> [in Ukrainian].

20. Hrishchenko, A.V. (2024). Doslidzhennia zarubizhnoho dosvidu aktyvizatsii innovatsiinoi diialnosti pidpriumstva [Research of foreign experience in intensification of innovation activity of enterprise]. *Ekonomika ta suspilstvo*, 69. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-69-101> [in Ukrainian].

INNOVATIVE INVESTMENT IN WAR CONDITIONS: LEGAL SUPPORT AREA

Bogdan Derevyanko*, Liudmyla Nikolenko**

**Leading Researcher of the Department of economic and legal studies of economic security and safety issues of the State Organization “V. Mamutov Institute of Economic and Legal Research of the National Academy of Sciences of Ukraine”, Doctor of Law, Professor (Kyiv, Ukraine)*

***Leading Researcher of the Department of economic and legal studies of economic security and safety issues of the State Organization “V. Mamutov Institute of Economic and Legal Research of the National Academy of Sciences of Ukraine”, Doctor of Law, Professor (Kyiv, Ukraine)*

The article aims to propose legal directions for supporting innovative investment in the military-industrial complex and other sectors and spheres of the Ukrainian economy using the experience of the EU, historical-cultural and economic paradigms. The methodology involves the use of a complex of classical and special legal methods of scientific knowledge. The goal of the study was achieved through the use of methods of scientific knowledge, in particular: analytical-synthetic, comparative-legal, historical-legal, comparative method, and others. Results: the advantages of innovative investment compared to classical investment in the form of rapid accumulation of advantages in the arms market and in the economy as a whole are indicated. Historical examples are given. It is shown that, thanks to historical and cultural traditions, Ukrainian researchers have already achieved significant progress in designing the latest absolutely unique types and technologies of weapons, which allow them to fight on equal terms with a much more numerous enemy. The experience of EU member states has revealed the prospects for a close connection between science, education, financing and production. Such cooperation can be particularly effective within associations of large business entities. The creation of such associations, in particular in the organizational and legal form of consortiums, is proposed, especially with the participation of business entities from Ukraine's partner states, is proposed. The conclusions from the research of the Nobel laureates in economics 2025 (in particular F. Aghion) are used, according to which the stimulating role of the state should be proportional to the innovative activity of the company. The conclusion is made about the need to include norms on stimulating innovative activity in the legislation of Ukraine, taking into account the EU acquis. Scientific novelty lies in the proposal to link the size of state preferences for researchers and manufacturers of innovative products with the degree of innovativeness of a certain product, work, service, activity, technology, process, etc. based on compliance with criteria. End users

of the results of innovative activity, primarily from the Armed Forces of Ukraine and the military-industrial complex, should be involved in the development of such criteria and determining the degree of compliance with them by certain participants in innovative activity. The need for further analysis of the EU acquis and the implementation of its provisions towards the formation of a single EU digital market, determining Ukraine's place in it, protecting the legitimate rights of all participants in the digital economy, etc. is indicated. The practical significance lies in the possibility of normative implementation of the proposals made in favor of the development of innovative investment in wartime conditions.

Key words: innovation activity; investment activity; R&D; Armed Forces of Ukraine; military-industrial complex; European Union; EU acquis; public-private partnership; digitalization; "European digital agenda"; large business entities; sustainable growth; innovative investment.

Стаття:
надійшла до редакції 14.11.2025
прийнята до друку 01.12.2025